INGLIZ TILINI O‘RGANISHDA O‘QIB TUSHUNISH KO‘NIKMASINING AHAMIYATI

Xodiyeva Mashhura Sevdiyor qizi
Samarqand davlat chet tillar instituti. Ingliz tili fakulteti. 1-bosqich talabasi.

Annotatsiya

Ushbu mavzuning asosiy maqsadi ingliz tilini o‘rganishda o‘qib tushunish ko‘nikmasining ahamiyatini aniqlash va uni rivojlantirishning samarali usullarini o‘rganishdan iborat. Chunki ingliz tilini o‘rganishda o‘qib tushunish ko‘nikmasi muhim o‘rin tutadi. Matnlarni o‘qish orqali yangi so‘zlarni o‘rganish, grammatik bilimlarni mustahkamlash va ingliz tilidagi fikrlarni yaxshiroq tushunish mumkin. Bundan tashqari, bu mavzu bo‘yicha ma’lumotlarni Google Scholar, ScienceDirect va ingliz tilini o‘qitish metodikasiga oid darsliklar hamda ilmiy maqolalardan izlash mumkin.

Kalit so‘zlar

Yangi so‘z va iboralar, lug‘at boyligi, til o‘rganish, grammatik bilimlar, o‘qish ko‘nikmasi, matn tahlili, ta’lim samaradorligi, o‘qish strategiyalari.

Kirish

O‘qib tushunish ko‘nikmasining lug‘at boyligi va grammatik bilimlarni rivojlantirishdagi ahamiyati

O‘qib tushunish ko‘nikmasi ingliz tilini samarali o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Avvalo, ingliz tilidagi matnlarni muntazam o‘qish o‘quvchilarning yangi so‘z va iboralarni o‘zlashtirishiga yordam beradi. Bundan tashqari, matnlar orqali grammatik qoidalarni tabiiy kontekstda o‘rganish mumkin. Turli xil lug‘atlarga tayangan holda o‘qish tilni tushunishni yaxshilash va lug‘at boyligini oshirishga yordam beradi.

O‘qib tushunish ko‘nikmasining mustaqil fikrlash va tilni chuqur o‘zlashtirishdagi ahamiyati

O‘qilgan matnning mazmunini tahlil qilish asosiy fikrni aniqlash va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu sababli, o‘quvchilar o‘z til darajasiga mos kitoblar, hikoyalar va maqolalarni muntazam o‘qib, notanish so‘zlarning ma’nosini aniqlashga harakat qilishlari kerak. Demak, o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantirish ingliz tilini chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradigan muhim omillardan biridir. Shu bilan birga, ingliz tilini o‘rganuvchilarning matnlarni o‘qishda duch keladigan qiyinchiliklarini o‘rganish ham muhim. Jumladan, notanish so‘zlarni tushunish, matnning asosiy g‘oyasini aniqlash va o‘qilgan ma’lumotni eslab qolish bilan bog‘liq muammolarga e’tibor qaratiladi.

Asosiy qism

Hozirgi kunda ingliz tili fanidan IELTS va CEFR kabi turli sertifikat imtihonlari mavjud. Shu sababli, ko‘plab yoshlar o‘qish ko‘nikmasida qiynaladilar va bu ularning imtihon natijalariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Matn tanlashda uning leksik va grammatik

murakkabligi ham hisobga olinishi kerak. Haddan tashqari murakkab matn o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini pasaytirishi mumkin. Juda sodda matn esa uning rivojlanish imkoniyatlarini cheklaydi. Shuning uchun o‘qituvchi o‘quvchilarning mavjud bilim va ko‘nikmalariga mos, biroq ularni yangi bosqichga olib chiqadigan materiallarni tanlashi zarur.

Ingliz tilini o‘rganuvchilarning ayrimlari matnni o‘qish davomida yangi so‘zlar va murakkab gaplarni tushunishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Natijada ular matnning asosiy mazmunini anglashda qiynaladilar. Ushbu muammoning asosiy sabablaridan biri — o‘quvchilarning ingliz tilidagi so‘z boyligi yetarli emasligi va muntazam o‘qish mashqlarini bajarmasligidir. O‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantirish uchun ingliz tilidagi qisqa hikoyalar, maqolalar va boshqa matnlarni muntazam o‘qish kerak. Shuningdek, notanish so‘zlarning ma’nosini kontekst orqali aniqlash va matn yuzasidan savollarga javob berish foydali hisoblanadi. Bunday mashqlar o‘quvchilarning lug‘at boyligini oshirishga, matn mazmunini yaxshiroq tushunishga va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Ushbu mavzuni ilmiy jihatdan yoritishda William Grabe va I. S. P. Nationning asarlari foydali manbalar hisoblanadi. Birinchi manbadan o‘qish jarayoni va uning til o‘rganishdagi o‘rni haqida ma’lumot olish mumkin. Ikkinchi manba o‘qish ko‘nikmasini rivojlantirish usullarini o‘rganishga yordam beradi. Uchinchi manba esa o‘qish va yozish ko‘nikmalarini takomillashtirishga yo‘l ochadi. Ushbu manbalar maqolaning ilmiy asosini mustahkamlash va mavzuni chuqurroq yoritish uchun foydalidir.

William Grabe o‘zining *Research on Teaching Reading* nomli ilmiy tadqiqotida ikkinchi tilni o‘qitishda so‘z boyligini oshirish, matnni ravon o‘qish va o‘qish strategiyalarini rivojlantirish muhimligini ta’kidlaydi. Olimning fikrlaridan kelib chiqib, ingliz tilini o‘rganuvchilar faqat matnni o‘qish bilan cheklanib qolmasdan, uning asosiy mazmunini aniqlash va muallifning fikrini tushunishga ham e’tibor qaratishlari lozim. Bu esa o‘quvchilarning matn bilan ishlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, William Grabe *Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice* asarida o‘qish jarayonining murakkabligini va matnni tushunishda so‘zlarni tanish, grammatik tuzilmalarni anglash hamda ma’lumotlarni o‘zaro bog‘lash muhimligini yoritadi. Ushbu qarashlardan kelib chiqib, o‘quvchilarga notanish so‘zlarni alohida yodlash bilan birga, ularni gap va matn tarkibida o‘rganish tavsiya etiladi. Masalan, har kuni ingliz tilidagi qisqa maqolani o‘qish, yangi so‘zlarni yozib olish va ular ishtirokida gaplar tuzish orqali o‘qib tushunish ko‘nikmasini bosqichma-bosqich rivojlantirish mumkin.

I. S. P. Nationning *Teaching ESL/EFL Reading and Writing* asarida o‘qish va yozish ko‘nikmalarini rivojlantirish, ravonlikni oshirish hamda til o‘rganish jarayonini samarali tashkil etish usullari bayon etilgan. Ushbu manbaga tayangan holda, o‘quvchilarga o‘qilgan matnni qisqacha yozma bayon qilish, matn yuzasidan savollar tuzish va asosiy fikrlarni ajratib olish mashqlarini bajarish tavsiya qilinadi. Bunday faoliyat o‘qilgan ma’lumotni mustahkamlashga va uni mustaqil ravishda ifodalashga yordam beradi.

Demak, ilmiy manbalar tahlili va amaliy tavsiyalar o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantirish izchil va maqsadli mashg‘ulotlarni talab qilishini ko‘rsatadi. Muntazam o‘qish, yangi so‘zlarni kontekstda o‘rganish, matn mazmunini tahlil qilish va o‘qish strategiyalaridan foydalanish orqali o‘quvchilar ingliz tilidagi matnlarni yaxshiroq tushunishlari mumkin. Umuman olganda, har bir o‘quvchi har kuni 15–20 daqiqa o‘z darajasiga mos matnlarni o‘qib, tahlil qilishi maqsadga muvofiq. Chunki bu usul vaqtni to‘g‘ri taqsimlashga va matnni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Muntazamlik o‘quvchida intizomni shakllantiradi va har kuni kamida bitta matnni o‘qib tushunishga yo‘l ochadi.

Matnni o‘qish davomida asosiy g‘oyalarni belgilash hamda o‘qib bo‘lgach, matn yuzasidan savollarga javob berish samarali usullardan hisoblanadi. O‘qib tushunish ko‘nikmasi muntazam mashq, to‘g‘ri o‘qish strategiyalari va individual yondashuvni talab qiladi. Ushbu yondashuvlarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish o‘quvchilarning til kompetensiyasini mustahkamlashga hamda xalqaro til imtihonlarida yuqori natijalarga erishish imkoniyatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantirish umumta’lim maktablarida ingliz tilini o‘qitish metodikasining muhim yo‘nalishlaridan biridir. O‘qib tushunish o‘quvchining yozma axborotni qabul qilishi bilan birga, uni tahlil qilish, umumlashtirish, kerakli ma’lumotni ajratish va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini ham shakllantiradi. O‘qib tushunish ko‘nikmasi talaba va o‘quvchilar uchun dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Biroq, ushbu ko‘nikmani rivojlantirish orqali mavjud qiyinchiliklarni bartaraf etish mumkin.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, muntazam o‘qish, lug‘at boyligini oshirish va turli o‘qish strategiyalaridan foydalanish matn mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi. Ayniqsa, IELTS va CEFR imtihonlariga tayyorlanayotgan o‘quvchilar matnning asosiy g‘oyasini aniqlash, kerakli ma’lumotlarni topish va vaqtni to‘g‘ri taqsimlash ko‘nikmalarini rivojlantirishlari zarur. Buning uchun ingliz tilidagi matnlarni muntazam o‘qish, notanish so‘zlarning ma’nosini kontekst orqali aniqlash va o‘qilgan matn yuzasidan savollarga javob berish tavsiya etiladi.

Bundan tashqari, o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantirish o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish va o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llash qobiliyatlarini ham shakllantiradi. Ushbu ko‘nikma nafaqat o‘qish, balki yozish, tinglab tushunish va gapirish qobiliyatlarining rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, o‘qituvchilar o‘quvchilarning til darajasiga mos matnlar va o‘qish strategiyalaridan foydalanishlari muhimdir. Demak, nazariy bilimlarni amaliy mashqlar bilan uyg‘unlashtirish o‘qib tushunish ko‘nikmasini takomillashtiradi. Shu bilan birga, o‘qib tushunish ingliz tilini o‘rganish samaradorligini oshirishda va xalqaro til imtihonlarida yuqori natijalarga erishishda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. William Grabe. *Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice*. Cambridge University Press, 2009.

2. William Grabe. “Research on Teaching Reading.” *Annual Review of Applied Linguistics*, 2004.

3. I. S. P. Nation. *Teaching ESL/EFL Reading and Writing*. Routledge, 2009.